

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

2. februar 2023*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 5 – pligt til at affatte kontraktvilkår klart og forståeligt – direktiv 2005/29/EF – virksomhedernes urimelige handelspraksis over for forbrugerne – artikel 3 – anvendelsesområde – artikel 7 – vildledende udeladelse – artikel 13 – sanktioner – livsforsikringsaftaler tilknyttet investeringsfonde, såkaldte »unit linked«-aftaler – oplysninger om forsikringsproduktets art og opbygning samt risiciene ved produktet – vildledende standardkontrakter – ansvarlig enhed – retsvirkninger«

I sag C-208/21,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (retten i første instans i Warszawa – Wola, tingstedet i Warszawa, Polen) ved afgørelse af 1. juni 2020, indgået til Domstolen den 23. marts 2021, i sagen

K. D.

mod

Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A.,

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, L.S. Rossi (refererende dommer), og dommerne J.-C. Bonichot og S. Rodin,

generaladvokat: N. Emiliou,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A. ved radcy prawni A. Ciechowicz-Jaworska og B. Ślęzyński,

* Processprog: polsk.

- den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
- den tjekkiske regering ved S. Šindelková, M. Smolek og J. Vlácil, som befuldmægtigede,
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato G. Santini,
- Europa-Kommissionen ved S.L. Kaléda og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 5 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29) samt artikel 2, litra d), og artikel 3, stk. 1 og 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (direktivet om urimelig handelspraksis) (EUT 2005, L 149, s. 22).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem K. D. og Towarzystwo Ubezpieczeń Ż S.A. (herefter »TUŻ«) vedrørende tilbagebetaling af præmier betalt i medfør af en gruppelivsforsikringsaftale tilknyttet investeringsfonde (herefter »unit linked-gruppeaftalen«), som K. D. er indtrådt i.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 93/13

- 3 Artikel 5 i direktiv 93/13 fastsætter:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. [...]«

Direktiv 2002/83/EF

- 4 Artikel 36, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/83/EF af 5. november 2002 om livsforsikring (EFT 2002, L 345, s. 1), som pr. 1. januar 2016 blev ophævet og erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/138/EF af 25. november 2009 om adgang til og

udøvelse af forsikrings- og genforsikringsvirksomhed (Solvens II) (EUT 2009, L 335, s. 1), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/58/EU af 11. december 2013 (EUT 2013, L 341, s. 1), bestemte følgende:

»Inden en forsikringsaftale indgås, skal der mindst forelægges forsikringstageren de i bilag III, punkt A, nævnte oplysninger.«

Direktiv 2005/29

5 Syvende og niende betragtning til direktiv 2005/29 har følgende ordlyd:

»(7) Dette direktiv vedrører former for handelspraksis, som direkte påvirker forbrugernes transaktionsbeslutninger i forbindelse med produkter. [...]

[...]

(9) Dette direktiv berører ikke sager indklaget af dem, som har lidt skade på grund af urimelig handelspraksis. Det berører heller ikke fællesskabsbestemmelser eller nationale bestemmelser om aftaleret [...] Finansielle tjenesteydelser og fast ejendom nødvendiggør som følge af deres kompleksitet og alvorlige iboende risici, at der opstilles detaljerede krav, herunder positive forpligtelser for erhvervsdrivende. Med hensyn til finansielle tjenesteydelser og fast ejendom berører direktivet derfor ikke medlemsstaternes ret til at gå videre end dets bestemmelser for at beskytte forbrugernes økonomiske interesser. [...]

6 Direktivets artikel 2 er affattet således:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

b) »erhvervsdrivende«: en fysisk eller juridisk person, der i forbindelse med en af dette direktiv omfattet handelspraksis udøver virksomhed som handlende, håndværker eller industridrivende eller udøver et liberalt erhverv, og enhver, der handler i en erhvervsdrivendes navn eller på en erhvervsdrivendes vegne

c) »produkt«: en vare eller tjenesteydelse, herunder fast ejendom, rettigheder og pligter

d) »virksomheders handelspraksis over for forbrugerne« (i det følgende også benævnt »handelspraksis«): en handling, udeladelse, adfærd eller fremstilling, kommerciel kommunikation, herunder reklame og markedsføring, foretaget af en erhvervsdrivende med direkte relation til promovning, salg eller udbud af et produkt til forbrugerne

[...]«

7 Direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, fastsætter følgende:

»1. Dette direktiv gælder for virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne, som fastlagt i artikel 5, før, under og efter en handelstransaktion i forbindelse med et produkt.

2. Dette direktiv berører ikke aftaleretten og navnlig ikke bestemmelserne om kontraktens gyldighed, indgåelse og virkning.«

8 Samme direktivs artikel 5 bestemmer:

»1. Urimelig handelspraksis forbydes.

[...]

4. En handelspraksis er i særdeleshed urimelig, hvis den er

a) vildledende, jf. artikel 6 og 7,

eller

b) aggressiv, jf. artikel 8 og 9.

[...]«

9 Artikel 7 i direktiv 2005/29 er affattet således:

»1. En handelspraksis betragtes som vildledende, hvis den i sin faktuelle sammenhæng, idet der tages hensyn til alle elementer og forhold og begrænsningerne ved kommunikationsmediet, udelader væsentlige oplysninger, som gennemsnitsforbrugeren har behov for i den pågældende situation for at træffe en informeret transaktionsbeslutning, og derved foranlediger gennemsnitsforbrugeren eller kan forventes at foranledige denne til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet.

2. Det betragtes også som en vildledende udeladelse, hvis en erhvervsdrivende, skjuler eller på en uklar, uforståelig, dobbelttydig eller uhensigtsmæssig måde præsenterer væsentlige oplysninger, jf. stk. 1 og under hensyntagen til elementerne i dette stykke, eller undlader at angive den kommercielle hensigt med den pågældende handelspraksis, hvis den ikke allerede fremgår tydeligt af sammenhængen, og hvis dette i nogen af disse tilfælde foranlediger gennemsnitsforbrugeren eller kan forventes at foranledige denne til at træffe en transaktionsbeslutning, som han ellers ikke ville have truffet.

[...]

5. Oplysningskrav, som er fastlagt i fællesskabslovgivningen i forbindelse med kommerciel kommunikation, herunder reklame eller markedsføring, og som er anført i en ikke-udtømmende fortegnelse i bilag II, betragtes som væsentlige.«

10 Direktivets artikel 11, stk. 1, første afsnit, bestemmer følgende:

»Medlemsstaterne påser, at der findes tilstrækkelige og effektive midler til bekæmpelse af urimelig handelspraksis og til at sikre, at dette direktivs bestemmelser overholdes i overensstemmelse med forbrugernes interesse.«

11 Det nævnte direktivs artikel 13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter de sanktioner, der anvendes i tilfælde af overtrædelse af de nationale bestemmelser, der vedtages i forbindelse med dette direktiv, og træffer alle fornødne foranstaltninger for at sikre sanktionernes gennemførelse. Sanktionerne skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsernes grovhed og have afskrækkende virkning.«

12 I henhold til bilag II til dette direktiv betragtes bl.a. de oplysninger, der er omhandlet i artikel 36, stk. 1, i direktiv 2002/83, som væsentlige som omhandlet i førstnævnte direktivs artikel 7.

13 Direktiv 2005/29 er blevet ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/2161 af 27. november 2019 (EUT 2019, L 328, s. 7). Sidstnævnte direktiv, hvis frist for gennemførelse udløb den 28. november 2021, indsatte i henhold til artikel 7, stk. 1, heri en artikel 11a i direktiv 2005/29 med følgende ordlyd:

»1. Forbrugere, der lider skade som følge af urimelig handelspraksis, skal have adgang til forholdsmæssige og effektive retsmidler, herunder skadeserstatning og, hvor det er relevant, et afslag i købesummen eller ophævelse af kontrakten. Medlemsstaterne kan fastsætte betingelserne for anvendelsen og virkningerne af disse retsmidler. Medlemsstaterne kan, hvor det er relevant, tage hensyn til grovheden og arten af den urimelige handelspraksis, skaden lidt af forbrugeren og andre relevante omstændigheder.

2. Disse retsmidler berører ikke anvendelsen af andre retsmidler, som er til rådighed for forbrugere i henhold til EU-retten eller national ret.«

Polsk ret

14 Direktiv 2005/29 blev gennemført i polsk ret ved ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (lov om bekæmpelse af urimelig handelspraksis) af 23. august 2007 (Dz. U. n° 171, pos. 1206). Denne lovs artikel 12, stk. 1, i den version, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i tvisten i hovedsagen, bestemmer følgende:

»Når der foreligger urimelig handelspraksis, kan den forbruger, hvis interesser er truet eller tilsidesat, kræve følgende:

[...]

4) erstatning for det forvoldte tab i medfør af de almindelige principper, bl.a. ved krav om opsigelse af kontrakten med gensidig tilbagelevering af ydelserne og den erhvervsdrivendes tilbagebetaling af omkostningerne forbundet med anskaffelsen af produktet [...]

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

15 Ved en erklæring med virkning fra den 10. januar 2012 indtrådte K. D. som forsikret og for en periode på 15 år i den unit linked-gruppeaftale, som var indgået mellem forsikringselskabet TUŻ og Y, der var en bank, der handlede som forsikringstagende virksomhed.

- 16 Formålet med aftalen var at opkræve og investere forsikringspræmier, som de forsikrede betalte månedligt, gennem en investeringsfond, hvis kapital var oprettet på grundlag af disse præmier. Efter at have omdannet beløb svarende til disse præmier til andele i investeringsfonden, blev de investeret i beviser, som var udstedt af et investeringsselskab (herefter »de aktiver, som unit linked-gruppeaftalen er baseret på«), hvis værdi blev beregnet på grundlag af et indeks.
- 17 Som modydelse forpligtede TUŻ sig til at udbetale ydelser i tilfælde af den forsikredes død eller overlevelse ved forsikringsperiodens udløb. Størrelsen af disse ydelser måtte ikke være lavere end den nominelle værdi af de præmier, som den forsikrede havde betalt, forhøjet med et eventuelt positivt udsving i værdien af andelene i investeringsfonden. Ved opsigelse af forsikringsaftalen inden udløbet af dens gyldighedsperiode forpligtede TUŻ sig til gengæld til at godtgøre den forsikrede et beløb svarende til nutidsværdien af andelene i investeringsfonden, med fradrag af et konverteringsgebyr.
- 18 *Unit linked*-gruppeaftalen var reguleret af de almindelige forsikringsvilkår, en tabel over gebyrer og lofter for præmier og regler for investeringsfonden, som var standardkontraktvilkår udarbejdet af TUŻ. Disse dokumenter præciserede hverken reglerne for konvertering af de månedlige præmier til andele i investeringsfonden og værdiansættelsen af disse andele, vurderingen af hele fondens nettoaktiver, vurderingen af de investeringsbeviser, som fondens midler blev investeret i, eller metoden til beregning af værdien af det indeks, som udbetalingerne i henhold til disse beviser er baseret på. Det fremgik imidlertid af reglerne for investeringsfonden, at investeringen bl.a. var eksponeret for kreditrisikoen hos udstederen af disse investeringsbeviser samt risikoen for tab af de betalte præmier, såfremt nævnte aftale blev opsagt.
- 19 Markedsføringen af *unit linked*-gruppeaftalen i forhold til forbrugerne blev gennemført og forvaltet af banken Y, som modtog provision fra TUŻ for sin deltagelse. Selv om Y ikke havde deltaget i udarbejdelsen af forsikringsproduktet, der i sin helhed var skabt af TUŻ, havde banken uddannet sine ansatte med ansvar for at tilbyde produktet og udarbejdet undervisningsmateriale med henblik herpå, som TUŻ havde godkendt.
- 20 I det foreliggende tilfælde skete K. D.'s indtræden i en *unit linked*-gruppeaftale gennem en af Y's ansatte, som ifølge K. D. havde forelagt hende det pågældende forsikringsprodukt som et investeringsprodukt, der gav en sikker kapital ved udløbet af gyldighedsperioden for aftalen. Tilbuddet om at indtræde var støttet på almindelige forsikringsvilkår og reglerne for investeringsfonden, som TUŻ havde udarbejdet, og som Y's ansatte udleverede til K. D.
- 21 Efter at være blevet bekendt med, at værdien af hendes andele i investeringsfonden var betydeligt lavere end størrelsen af de forsikringspræmier, som hun havde betalt, opsagde K. D. ved skrivelse af 4. april 2017 sin forsikringsaftale og anmodede TUŻ om at tilbagebetale hende samtlige hendes forsikringspræmier. Ved skrivelse af 25. april 2017 afviste TUŻ at efterkomme denne anmodning.
- 22 Ved søgsmål anlagt den 10. januar 2018 ved Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (retten i første instans i Warszawa – Wola, tingstedet i Warszawa, Polen), som er den forelæggende ret, har K. D. nedlagt påstand om, at TUŻ tilpligtes at betale hende et beløb, der i det væsentlige svarer til forskellen mellem forsikringsaftalens tilbagekøbsværdi på tidspunktet for opsigelsen heraf, der med fradrag for likvidationsomkostninger udgjorde ca. en tredjedel af de forsikringspræmier, som K. D. havde betalt, og disse præmier som helhed.

- 23 Til støtte for søgsmålet har K. D. fremsat flere anbringender, bl.a. om at erklæringen om at indtræde i *unit linked*-gruppeaftalen er ugyldig, og at TUŻ har gennemført en urimelig handelspraksis, som består i at sælge produkter, der ikke er tilpasset forbrugerens behov, og i afgivelse af vildledende oplysninger til denne i forbindelse med indtræden i aftalen. Til støtte for disse anbringender har K. D. i det væsentlige gjort gældende, at nævnte aftales standardkontraktvilkår indeholder bestemmelser, som er uklare, upræcise og således vildledende, og som ikke sætter forbrugeren i stand til at fastlægge arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt samt de dermed forbundne risici.
- 24 TUŻ har gjort gældende, at den praksis, som ifølge K. D. er urimelig, vedrører den procedure for salg af forsikringsproduktet, som Y gennemførte som led i sin økonomiske virksomhed, på egne vegne og i eget navn. TUŻ har desuden anført, at selskabet har opfyldt den oplysningspligt, det er pålagt, eftersom alle oplysninger vedrørende nævnte forsikringsprodukt fremgik af de dokumenter, som K. D. modtog under sin indtræden i *unit linked*-gruppeaftalen.
- 25 Det er i denne sammenhæng, at den forelæggende ret nærer tvivl om fortolkningen af flere bestemmelser i direktiv 2005/29 og direktiv 93/13 med henblik på afgørelsen af den tvist, der verserer for den. Den forelæggende ret har for det første anført, at det følger af en ordlydsfortolkning af artikel 3, stk. 1, i direktiv 2005/29, sammenholdt med syvende betragtning til direktivet, at begrebet »urimelig handelspraksis« i dette direktivs forstand alene vedrører omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af aftalen og præsentationen af produktet for forbrugeren og ikke den forudgående fase med udarbejdelse af produktet og fastlæggelse af standardforsikringsaftalens indhold.
- 26 Efter den forelæggende rets opfattelse skal der imidlertid tages hensyn til de særlige karakteristika ved et tresidet retsforhold som det i hovedsagen omhandlede. I et sådant forhold støttes tilbuddet om et forsikringsprodukt, som udarbejdes af forsikringsselskabet og markedsføres af den forsikringstagende virksomhed, på en standardforsikringsaftale, som dette forsikringsselskab har udarbejdet, i hvilken aftale rækkevidden af forsikringsselskabets og forbrugerenes respektive forpligtelser fastsættes.
- 27 Når en sådan standardaftale ikke er affattet forståeligt, idet den ikke sætter den gennemsnitlige forbruger i stand til at fastlægge de væsentlige kendetegn ved det tilbudte forsikringsprodukt, kan begrebet »urimelig handelspraksis« dermed ligeledes fortolkes således, at det vedrører adfærd hos en erhvervsdrivende, der, selv om den pågældende ikke medvirkede i markedsføringen af dette produkt, har udarbejdet en vildledende standardforsikringsaftale, som danner grundlag for et kommercielt tilbud, som en anden erhvervsdrivende tilbyder forbrugerne.
- 28 For det andet opstår, såfremt dette er tilfældet, ligeledes spørgsmålet om, hvorvidt den erhvervsdrivende, som er ansvarlig for denne urimelige handelspraksis, er den erhvervsdrivende, der har udarbejdet den vildledende standardforsikringsaftale, eller den, som har præsenteret produktet støttet på denne standardaftale over for forbrugeren, og som er direkte ansvarlig for markedsføringen heraf, eller om begge erhvervsdrivende skal tilregnes ansvaret for en sådan praksis.
- 29 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at eftersom den forsikringstagende virksomhed har ansvar for at tilbyde indtræden i *unit linked*-gruppeaftalen og modtager en provision fra forsikringsselskabet, og begrebet »erhvervsdrivende« som omhandlet i artikel 2, litra b), i direktiv 2005/29 ligeledes identificerer enhver, der handler i en erhvervsdrivendes navn eller på en erhvervsdrivendes vegne, ville begge erhvervsdrivende kunne tilregnes ansvaret.

- 30 For det tredje nærer den forelæggende ret tvivl om, hvorvidt artikel 12, stk. 1, nr. 4, i lov om bekæmpelse af urimelig handelspraksis er forenelig med direktiv 2005/29. Denne bestemmelse giver, som fortolket af de polske retsinstanser, nemlig mulighed for at anlægge sag med påstand om annullation af en aftale, der er indgået som følge af en urimelig handelspraksis.
- 31 Det fremgår af artikel 3, stk. 2, i direktiv 2005/29, at konstateringen af, at en handelspraksis er urimelig, ikke direkte berører aftalens gyldighed. Det følger desuden af direktivets artikel 13, at de sanktioner, som medlemsstaterne fastsætter for overtrædelser af de nationale regler, skal være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelserne og have afskrækkende virkning. Disse sanktioner skal følgelig fastsættes under hensyntagen til den regel om afgrænsning, der er fastsat i nævnte direktivs artikel 3, stk. 2.
- 32 Ifølge den forelæggende ret kan direktiv 2005/29 ikke danne grundlag for konstateringen om, at aftalen er ugyldig. Det følger heraf, at en bestemmelse i national ret, som gennemfører dette direktiv, og som foreskriver annullation af en aftale, der er indgået som følge af en urimelig handelspraksis, udgør en uforholdsmæssig sanktion. EU-lovgiver har først med direktiv 2019/2161 undtagelsesvist fastsat muligheden for at kræve opsigelse af en aftale, der er indgået på denne måde, idet lovgiver indsatte en ny artikel 11a i direktiv 2005/29, efter at artikel 12, stk. 1, nr. 4, i lov om bekæmpelse af urimelig handelspraksis var trådt i kraft.
- 33 For det fjerde ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 5 i direktiv 93/13 – såfremt direktiv 2005/29 er til hinder for, at en urimelig handelspraksis medfører en sanktion i form af annullation af nævnte aftale, således som det er tilfældet i polsk ret – er det egnede retsgrundlag med henblik på at nedlægge påstand om en sådan annullation.
- 34 Den forelæggende ret har i denne henseende anført, at anvendelsen af en uforståelig og uklar standardforsikringsaftale, der hverken sætter forbrugeren i stand til at forstå de væsentlige kendetegn ved det markedsførte produkt eller fordelingen eller omfanget af den investeringsrisiko, som vedkommende bærer, er i strid med den forpligtelse til at udarbejde kontraktvilkår på en klar og forståelig måde, som er fastsat i artikel 5 i direktiv 93/13. En sådan konstatering kan på visse betingelser give de nationale retsinstanser mulighed for at erklære visse kontraktvilkår i en sådan standardaftale ugyldige, fordi de er urimelige som omhandlet i direktivets artikel 3, stk. 1.
- 35 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (retten i første instans i Warszawa – Wola, tingstedet i Warszawa) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 3, stk. 1, [i direktiv 2005/29,] sammenholdt med [direktivets] artikel 2, litra d), [...] fortolkes således, at bestemmelsen kun fokuserer på betydningen af begrebet urimelig handelspraksis i forhold til de omstændigheder, der er forbundet med aftalens indgåelse og produktets præsentation over for forbrugeren, eller skal formuleringen anvendt af en erhvervsdrivende, som har udarbejdet produktet, i en vildledende [standardaftale], som udgør grundlaget for salgstilbuddet, udarbejdet af en anden erhvervsdrivende, og dermed ikke er direkte forbundet med produktets markedsføring, også fortolkes inden for direktivets anvendelsesområde og dermed inden for begrebet urimelig handelspraksis?

- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, skal en erhvervsdrivende, som er ansvarlig for udarbejdelsen af en vildledende [standardaftale], da anses for at være en erhvervsdrivende, der i henhold til direktiv [2005/29] er ansvarlig for at have udøvet en urimelig handelspraksis, eller skal det være den erhvervsdrivende, som i henhold til denne [standardaftale] har præsenteret produktet for forbrugeren, og har været direkte ansvarlig for markedsføringen af produktet, eller skal begge erhvervsdrivende anses for ansvarlige i henhold til [direktiv 2005/29]?
- 3) Er artikel 3, stk. 2, i direktiv [2005/29] til hinder for national lovgivning (fortolkning af national ret), som giver forbrugeren ret til at anlægge sag ved en national domstol med påstand om annullation af en aftale, der er indgået med en erhvervsdrivende, med tilbagebetaling af gensidige ydelser, såfremt forbrugers viljeerklæring til at indgå aftalen var fremsat under indflydelse af den erhvervsdrivendes urimelige handelspraksis?
- 4) Såfremt det tredje spørgsmål besvares bekræftende, bør det da antages, at det korrekte retsgrundlag for bedømmelsen af den erhvervsdrivendes handlinger, som består i at anvende en uforståelig og uklar [standardaftale] over for forbrugeren, er direktiv 93/13, og i forbindelse hermed, [skal] kravet om at udarbejde vilkår på en klar og forståelig måde, som omhandlet i artikel 5 i direktiv 93/13[, da] fortolkes således, at det i forbindelse med forbrugeraftaler om forsikring hos forsikringskapitalfonde er opfyldt ved et kontraktvilkår, der ikke er blevet forhandlet individuelt, og som ikke direkte definerer omfanget af investeringsrisikoen i løbet af forsikringsaftalens løbetid, men alene oplyser om muligheden for tab af en del af den betalte første præmie og løbende præmier i tilfælde af en opsigelse af forsikringen inden udløbet af ansvarsperioden?«

Retsforhandlingerne for Domstolen

- 36 Ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 28. december 2021 blev behandlingen af nærværende sag udsat i henhold til artikel 55, stk. 1, litra b), i Domstolens procesreglement i afventning af afsigelsen af dommen i de forenede sager C-143/20 og C-213/20, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler).
- 37 Ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 25. februar 2022 er dom af 24. februar 2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler) (C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118), blevet meddelt den forelæggende ret med henblik på, at denne oplyste, om den ønskede at fastholde sin anmodning om præjudiciel afgørelse.
- 38 Ved e-mail af 6. maj 2022 har den forelæggende ret meddelt, at den fastholdt anmodningen. Det er dermed blevet besluttet at genoptage sagens behandling i nærværende sag.

Om formaliteten vedrørende anmodningen om præjudiciel afgørelse

- 39 TUŻ har anført, at selskabet nærer tvivl om, hvorvidt anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling, og har i denne henseende gjort gældende, at det ikke er fornødent at besvare de forelagte spørgsmål med henblik på at træffe afgørelse om tvisten i hovedsagen. TUŻ har nemlig anerkendt og den 25. november 2020 indbetalt den af K. D. krævede fordring på dennes konto, hvorved tvisten i hovedsagen er blevet uden genstand. Desuden giver Domstolens og de nationale retsinstitutters praksis allerede svar på de nævnte spørgsmål.

- 40 For det første er det med hensyn til den omstændighed, at Domstolens praksis allerede har besvaret den forelæggende rets tvivl, tilstrækkeligt at bemærke, at selv om det pågældende retsspørgsmål er afgjort i Domstolens tidligere praksis, står det de nationale retter helt frit at forelægge en sag for Domstolen, hvis de finder det hensigtsmæssigt, uden at den omstændighed, at de bestemmelser, som ønskes fortolket, allerede er fortolket af Domstolen, bevirker, at sidstnævnte ikke på ny kan træffe afgørelse om disse spørgsmål, og at de forelagte spørgsmål skal afvises (dom af 6.11.2018, Bauer og Willmeroth, C-569/16 og C-570/16, EU:C:2018:871, præmis 21 og 22).
- 41 Hvad for det andet angår spørgsmålet om, hvorvidt tvisten i hovedsagen findes, er det ganske vist korrekt, således som det fremgår af selve ordlyden af artikel 267 TEUF, at en præjudiciel afgørelse skal være nødvendig for, at den forelæggende ret kan afsige sin dom i den sag, der verserer for den. Den præjudicielle procedure forudsætter således bl.a., at der reelt verserer en retssag for de nationale retsinstanser, inden for rammerne af hvilken de skal træffe en afgørelse, hvis udfald kan påvirkes af den præjudicielle dom (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, TGSS (Hushjælpsansattes situation ved arbejdsløshed), C-389/20, EU:C:2022:120, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).
- 42 Inden for rammerne af det samarbejde mellem Domstolen og de nationale retsinstanser, der er indført i artikel 267 TEUF, tilkommer det imidlertid udelukkende den nationale retsinstans, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i hovedsagen at vurdere såvel, om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, som den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (dom af 24.2.2022, TGSS (Hushjælpsansattes situation ved arbejdsløshed), C-389/20, EU:C:2022:120, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis).
- 43 Heraf følger, at der foreligger en formodning for, at spørgsmål om EU-retten er relevante. Domstolen kan kun afvise at træffe afgørelse om et præjudicielt spørgsmål fremsat af en national ret, hvis det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål (dom af 24.2.2022, TGSS (Hushjælpsansattes situation ved arbejdsløshed), C-389/20, EU:C:2022:120, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret, adspurgt herom af Domstolen, anført, at tvisten i hovedsagen fortsat verserer, at sagsøgeren ikke har frafaldet sin påstand, og at der efter denne rets opfattelse ikke er grundlag for at afslutte sagen, idet TUŻ' anerkendelse af fordringen tilsigter at fremkalde afslutningen af den sag, der verserer for den forelæggende ret, og at hindre Domstolen i at træffe afgørelse.
- 45 Domstolen har tidligere fastslået, at den forelæggende rets angivelse af, at sagen fortsat verserer, er bindende for Domstolen og principielt ikke kan anfægtes af parterne i hovedsagen (jf. i denne retning dom af 27.2.2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 30, og af 18.11.2020, DelayFix, C-519/19, EU:C:2020:933, præmis 33).
- 46 Eftersom det hverken fremgår af sagsakterne for Domstolen eller af den forelæggende rets svar på fastholdelsen af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at sagsøgeren i hovedsagen har frafaldet sit søgsmål, eller at personens krav er blevet opfyldt fuldt ud, således at tvisten i hovedsagen er

blevet uden genstand, ses det ikke på åbenbar vis, at den problemstilling, der er beskrevet i anmodningen om præjudiciel afgørelse, er blevet af hypotetisk karakter, og en besvarelse af de forelagte spørgsmål er således fortsat nødvendig for at afgøre nævnte tvist (jf. i denne retning dom af 8.12.2022, Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, C-600/21, EU:C:2022:970, præmis 25).

- 47 På denne baggrund skal det fastslås, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første og det andet spørgsmål

- 48 Det fremgår af fast retspraksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer denne at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen efter omstændighederne at omformulere de spørgsmål, den forelægges. Domstolen kan desuden inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i sine spørgsmål (dom af 15.7.2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, præmis 31).
- 49 Det skal ligeledes bemærkes, at Domstolen gentagne gange har fastslået, at begrundelsen for ordningen med præjudiciel forelæggelse ikke er, at Domstolen skal afgive responsa vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål, men at der foreligger et behov med henblik på selve afgørelsen af en retstvist (dom af 15.6.2021, Facebook Ireland m.fl., C-645/19, EU:C:2021:483, præmis 116 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 I det foreliggende tilfælde fremgår det af redegørelsen for de faktiske omstændigheder i nærværende doms præmis 23, at tvisten i hovedsagen bl.a. vedrører en angivelig urimelig handelspraksis, der består i, at et forsikringselskab udarbejder en *unit linked*-standardgruppeaftale så uklart og upræcist, at den forbruger, der indtræder i gruppeaftalen efter tilbud fra en anden virksomhed, der er forsikringstagende virksomhed i nævnte gruppeaftale, ikke kan forstå arten og opbygningen af den tilbudte forsikring samt de dermed forbundne risici.
- 51 På denne baggrund ønsker den forelæggende ret med det første og det andet spørgsmål, som skal undersøges samlet, nærmere bestemt oplyst, om artikel 3, stk. 1, i direktiv 2005/29 skal fortolkes således, at et forsikringselskabs affattelse af en *unit linked*-standardgruppeaftale, som ikke sætter den forbruger, der indtræder i denne gruppeaftale efter tilbud fra en anden virksomhed, der er forsikringstagende virksomhed, i stand til at forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici, udgør en »urimelig handelspraksis« i denne bestemmelses forstand. I bekræftende fald ønsker den forelæggende ret endvidere oplyst, om forsikringselskabet og den forsikringstagende virksomhed skal tilregnes ansvaret for denne urimelige handelspraksis, eller om begge erhvervsdrivende sammen skal tilregnes ansvaret.
- 52 Det følger af artikel 3, stk. 1, i direktiv 2005/29, at dette direktiv gælder for virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne, som fastlagt i artikel 5, før, under og efter en handelstransaktion i forbindelse med et produkt. I henhold til nævnte direktivs artikel 5, stk. 4, er en handelspraksis i særdeleshed urimelig, hvis den er vildledende som omhandlet i artikel 6 og 7 eller aggressiv som omhandlet i artikel 8 og 9.

- 53 I første række skal det med hensyn til kvalificeringen af et forsikringsselskabs affattelse af en *unit linked*-standardgruppeaftale som »urimelig handelspraksis« som omhandlet i direktiv 2005/29 for det første bemærkes, at begrebet »urimelig handelspraksis« defineres meget bredt i direktivets artikel 2, litra d), således at den omhandlede praksis dels skal være kommerciel, dvs. være foretaget af en erhvervsdrivende, dels skal have direkte relation til promovering, salg eller udbud af et produkt til forbrugerne. Domstolen har i denne henseende afklaret, at begrebet »direkte relation til et produkt« bl.a. omfatter alle foranstaltninger, der træffes i forbindelse med indgåelsen af en aftale, idet begrebet »produkt« som omhandlet i direktivets artikel 2, litra c), i øvrigt tager sigte på alle varer og tjenesteydelser. Det fremgår desuden af samme direktivets artikel 2, litra b), at begrebet »erhvervsdrivende« vedrører »en fysisk eller juridisk person«, der udøver en aktivitet mod vederlag, og når den pågældende handelspraksis indgår i aktiviteter, der udføres som led i denne persons erhverv, herunder når denne praksis anvendes af en anden virksomhed, der handler i denne persons navn og/eller på dennes vegne (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 129 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 For det andet har Domstolen med hensyn til anvendelsen af dette begreb på et forsikringsselskabs adfærd i forbindelse med en forbrugers indtræden i en *unit linked*-gruppeaftale tidligere fastslået, at den erklæring, hvormed forbrugeren indtræder i en sådan gruppeaftale indgået mellem et forsikringsselskab og en forsikringstagende virksomhed, skaber en individuel forsikringsaftale mellem forsikringsselskabet og forbrugeren. Ved at tilbyde forbrugeren at indtræde i nævnte gruppeaftale udøver den forsikringstagende virksomhed nemlig, mod vederlag, virksomhed i form af forsikringsformidling som omhandlet i Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 2002/92/EF af 9. december 2002 om forsikringsformidling (EFT 2003, L 9, s. 3) (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 81, 87 og 88).
- 55 Dette indebærer desuden, at den forbruger, som påtænker at indtræde i *unit linked*-gruppeaftalen, skal modtage de oplysninger, som i henhold til artikel 36, stk. 1, i direktiv 2002/83 skal meddeles forsikringstageren, før forsikringsaftalen indgås (herefter »de kontraktlige oplysninger«) (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 82).
- 56 I denne henseende fastslog Domstolen, at når der er tale om en *unit linked*-gruppeaftale, omfatter forsikringsproduktet et investeringselement, som ikke kan adskilles fra dette produkt, idet disse kontraktlige oplysninger bl.a. skal omfatte angivelsen af de væsentligste kendetegn ved de aktiver, som *unit linked*-gruppeaftalen er baseret på. Angivelserne skal omfatte en klar, præcis og forståelig beskrivelse af aktivernes økonomiske og retlige karakter, herunder de almindelige principper for deres forrentning, samt klare, præcise og forståelige oplysninger om de strukturelle risici, som er knyttet til disse underliggende aktiver, dvs. de risici, der skyldes aktivernes art, og som direkte kan påvirke de rettigheder og forpligtelser, der følger af forsikringsforholdet, såsom risici knyttet til værdiforringelse af andelene i den investeringsfond, som nævnte aftale er knyttet til, eller kreditrisikoen hos udstederen af de finansielle instrumenter, som udgør disse underliggende aktiver. Oplysningerne skal derimod ikke nødvendigvis omfatte en detaljeret og udtømmende beskrivelse af arten og omfanget af alle investeringsrisici, der er forbundet med de aktiver, som *unit linked*-gruppeaftalen er baseret på, såsom de risici, der følger af de særlige karakteristika ved de forskellige finansielle instrumenter, aktiverne udgøres af, eller de nærmere detaljer vedrørende beregningen af værdien af det indeks, som udbetalingerne på grundlag af disse finansielle instrumenter er baseret på, eller de samme oplysninger som dem, udstederen af

de nævnte finansielle instrumenter i sin egenskab af investeringstjenesteudbyder har pligt til at give sine kunder (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 97 og 102-105).

- 57 Endelig påhviler det forsikringsselskabet at meddele den forsikringstagende virksomhed de kontraktlige oplysninger, idet de skal formuleres på en måde, som er klar, præcis og forståelig for forbrugerne med henblik på efterfølgende videregivelse til disse under proceduren for indtrædelse i *unit linked*-gruppeaftalen. Denne forsikringstagende virksomhed har som forsikringsformidler pligt til for sin del at videregive disse kontraktlige oplysninger til enhver forbruger, inden vedkommende indtræder i aftalen, idet oplysningerne skal være ledsaget af alle yderligere præciseringer, som er nødvendige, henset til forbrugerens krav og behov. Disse præciseringer skal afpasses efter aftalens kompleksitet og formuleres på en tydelig og nøjagtig måde, der er forståelig for nævnte forbruger (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 89-91).
- 58 Domstolen har desuden præciseret, at meddelelsen af de kontraktlige oplysninger til den forbruger, der påtænker at indtræde i *unit linked*-gruppeaftalen, kan ske gennem en standardaftale, som den forsikringstagende virksomhed har udarbejdet, for så vidt som aftalen udleveres til forbrugeren af den forsikringstagende virksomhed i så god tid forud for dennes indtrædelse heri, at den pågældende får mulighed for på et oplyst grundlag at foretage et informeret valg af det forsikringsprodukt, som bedst dækker vedkommendes behov (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 118).
- 59 Det var på grundlag af de betragtninger, der er gengivet i nærværende doms præmis 53-58, at Domstolen i dom af 24. februar 2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler) (C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 130), fastslog, at meddelelsen af de kontraktlige oplysninger inden en forbrugers indtrædelse i en *unit linked*-gruppeaftale for det første foretages af forsikringsselskabet og den forsikringstagende virksomhed i dennes egenskab af forsikringsformidler og indgår i de aktiviteter, der udføres af disse virksomheder som led i deres erhverv, og for det andet har direkte relation til forbrugerens indgåelse af en forsikringsaftale som omhandlet i direktiv 2002/83, hvorfor meddelelsen af oplysningerne udgør en »handelspraksis« som omhandlet i direktiv 2005/29.
- 60 Når denne meddelelse som i det foreliggende tilfælde sker i form af en standardaftale, der danner grundlag for det tilbud om at indtræde i *unit linked*-gruppeaftalen, som den forsikringstagende virksomhed har fremlagt, henhører forsikringsselskabets affattelse af denne standardaftale ligeledes under begrebet »handelspraksis« som omhandlet i direktiv 2005/29.
- 61 Hvad i anden række angår den urimelige karakter af en handelspraksis, som består i, at et forsikringsselskab affatter en *unit linked*-gruppeaftale på en måde, som er uklar og upræcis, således at den forbruger, der indtræder heri efter tilbud fra den forsikringstagende virksomhed for denne gruppeaftale, ikke kan forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici, skal det bemærkes, at det følger af artikel 7, stk. 1, i direktiv 2005/29, at en handelspraksis betragtes som vildledende og således udgør en urimelig handelspraksis som omhandlet i dette direktivs artikel 5, stk. 4, hvis den i sin faktuelle sammenhæng, idet der tages hensyn til alle elementer og forhold og begrænsningerne ved kommunikationsmediet, opfylder to betingelser. For det første skal den pågældende praksis udelade væsentlige oplysninger, som gennemsnitsforbrugeren har behov for i den pågældende situation for at træffe en informeret transaktionsbeslutning. For det andet skal den foranledige

gennemsnitsforbrugeren eller kunne forventes at foranledige denne til at træffe en transaktionsbeslutning, som vedkommende ellers ikke ville have truffet (dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 131).

- 62 Desuden betragtes en handelspraksis i henhold til dette direktivs artikel 7, stk. 2, forudsat at den anden betingelse, der er nævnt i den foregående præmis, er opfyldt, også som en vildledende udeladelse, hvis en erhvervsdrivende skjuler eller på en uklar, uforståelig, dobbelttydig eller uhensigtsmæssig måde præsenterer sådanne væsentlige oplysninger. (dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 132).
- 63 I denne henseende har Domstolen for det første fastslået, at de kontraktlige oplysninger, der er nævnt i nærværende doms præmis 56, udgør væsentlige oplysninger som omhandlet i artikel 7 i direktiv 2005/29 (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 133).
- 64 For det andet har Domstolen, henset til den afgørende betydning, som meddelelsen af de kontraktlige oplysninger, der er omtalt i nævnte præmis 56, har for, at en forbruger, der påtænker at indtræde i en *unit linked*-gruppeaftale, på et oplyst grundlag kan foretage et informeret valg af det forsikringsprodukt, som bedst dækker vedkommendes behov, fastslået, at undladelsen af at meddele disse oplysninger, eller det forhold, at de skjules eller gives på en uklar, uforståelig, dobbelttydig eller uhensigtsmæssig måde, synes at kunne foranledige denne forbruger til at træffe en transaktionsbeslutning, som vedkommende ellers ikke ville have truffet (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 134).
- 65 Domstolen udledte heraf, at undladelsen af at meddele den forbruger, der påtænker at indtræde i en *unit linked*-gruppeaftale, de kontraktlige oplysninger kan udgøre en urimelig handelspraksis som omhandlet i artikel 5, stk. 4, i direktiv 2005/29 og nærmere bestemt kvalificeres som en vildledende udeladelse som omhandlet i direktivets artikel 7 (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 135).
- 66 Når de kontraktlige oplysninger meddeles den forbruger, der påtænker at indtræde i denne aftale, med en standardaftale, som forsikringsselskabet har udarbejdet, og denne aftale desuden udelader, skjuler eller meddeler de kontraktlige oplysninger, der er nævnt i nærværende doms præmis 56, på en måde, som er uklar, uforståelig eller dobbelttydig, således at forbrugeren ikke får mulighed for at forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici, og således på et oplyst grundlag foretage et informeret valg af det forsikringsprodukt, som bedst dækker vedkommendes behov, kan denne handelspraksis kvalificeres som en vildledende udeladelse som omhandlet i artikel 7 i direktiv 2005/29 og udgør dermed en urimelig handelspraksis i medfør af direktivets artikel 5, stk. 4.
- 67 Det følger således af det ovenstående, at et forsikringsselskabs udarbejdelse af en *unit linked*-standardgruppeaftale, som ikke giver forbrugeren mulighed for at forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici – med forbehold for den efterprøvelse, som det påhviler de nationale retsinstanser at foretage for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne i den foregående præmis er opfyldt – kan udgøre en »urimelig handelspraksis« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2005/29.

- 68 I tredje og sidste række har Domstolen med hensyn til muligheden for at tilregne forsikringsselskabet, den forsikringstagende virksomhed eller begge erhvervsdrivende ansvaret for en sådan urimelig handelspraksis tidligere fastslået, at dette direktiv, henset til definitionen af »erhvervsdrivende« i artikel 2, litra b), i direktiv 2005/29, som er anført i nærværende doms præmis 53, kan anvendes i en situation, hvor en erhvervsdrivendes handelspraksis anvendes af en anden virksomhed, der handler i denne erhvervsdrivendes navn og/eller på dennes vegne, således at dette direktivs bestemmelser i visse tilfælde kan gøres gældende såvel over for den pågældende erhvervsdrivende som over for denne anden virksomhed, såfremt de begge to svarer til definitionen »erhvervsdrivende« (dom af 17.10.2013, RLvS, C-391/12, EU:C:2013:669, præmis 38).
- 69 I det foreliggende tilfælde fremgår det bl.a. af de betragtninger, der er anført i nærværende doms præmis 54, 57 og 59, at i sammenhængen for proceduren for forbrugernes indtræden i en *unit linked*-gruppeaftale opfylder såvel forsikringsselskabet som den forsikringstagende virksomhed for det første definitionen af erhvervsdrivende som omhandlet i direktiv 2005/29. For det andet er de erhvervsdrivende begge individuelt ansvarlige for at gennemføre forpligtelsen til at meddele den forbruger, der indtræder i en *unit linked*-gruppeaftale, de oplysninger forud for aftalen, som er omhandlet i artikel 36, stk. 1, i direktiv 2002/83, for den del af denne forpligtelse, som det tilkommer dem at opfylde.
- 70 Når en urimelig handelspraksis består i, at forsikringsselskabet har affattet den *unit linked*-standardgruppeaftale, som er forelagt for forbrugeren i rimelig tid inden dennes indtræden i gruppeaftalen, på en vildledende måde, skal dette selskab dermed principielt tilregnes ansvaret for en sådan praksis.
- 71 Dette berører ikke den forsikringstagende virksomheds eventuelle ansvar i medfør af anden urimelig handelspraksis i direkte relation til proceduren for forbrugernes indtræden i *unit linked*-gruppeaftalen, såsom praksis, der består i at have undladt at fremlægge yderligere specifikke oplysninger som omhandlet i nærværende doms præmis 57 vedrørende bl.a. de finansielle aspekter ved investeringen i forsikringsproduktet og de dermed forbundne risici, som denne virksomhed som forsikringsformidler som omhandlet i direktiv 2002/92 har pligt til at meddele forbrugeren, eller tilsidesættelsen af fristen for at forelægge forbrugeren *unit linked*-standardgruppeaftalen som omhandlet i nærværende doms præmis 58.
- 72 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første og det andet spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 2005/29 skal fortolkes således, at et forsikringsselskabs affattelse af en *unit linked*-standardgruppeaftale, som ikke sætter den forbruger, der indtræder i denne gruppeaftale efter tilbud fra en anden virksomhed, der er forsikringstagende virksomhed, i stand til at forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici, kan udgøre en »urimelig handelspraksis« i denne bestemmelses forstand, og at dette forsikringsselskab skal tilregnes ansvaret for denne urimelige handelspraksis.

Det tredje spørgsmål

- 73 Det fremgår af forelæggelsesafgårelsen, som den er gengivet i nærværende doms præmis 30-32, at den forelæggende ret med det tredje spørgsmål nærmere bestemt ønsker oplyst, om en fortolkning af polsk ret, hvorved forbrugeren får ret til at kræve annullation af en aftale, der er indgået som følge af en urimelig handelspraksis, henset til fortolkningen af artikel 3, stk. 2, direktiv 2005/29, hvorefter konstateringen af en urimelig handelspraksis ikke berører aftalens gyldighed direkte, kan anses for at udgøre en uforholdsmæssig sanktion som omhandlet i direktivets artikel 13.

- 74 I overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 48, skal det fastslås, at den forelæggende ret med dette spørgsmål nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 3, stk. 2, i direktiv 2005/29, sammenholdt med direktivets artikel 13, skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorved en forbruger, der har indgået en aftale som følge af den erhvervsdrivendes urimelige handelspraksis, tillægges ret til at kræve annullation af denne aftale.
- 75 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål skal det indledningsvis afgøres, om dette direktivs artikel 3, stk. 2, er til hinder for, at medlemsstaterne tillægger forbrugerne en sådan ret som sanktion for en urimelig handelspraksis, og dernæst skal det, i benægtende fald, afgøres, om annullationen af en aftale kan anses for at være en sanktion, der er effektiv, står i rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning som omhandlet i direktivets artikel 13.
- 76 I første række skal det med hensyn til fortolkningen af direktivets artikel 3, stk. 2, bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at der med henblik på fortolkningen af en EU-retlig bestemmelse ikke blot skal tages hensyn til dennes ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og til de mål, der forfølges med den lovgivning, som den er en del af (dom af 26.4.2022, Landespolizeidirektion Steiermark (Maksimal varighed af grænsekontrollen ved de indre grænser), C-368/20 og C-369/20, EU:C:2022:298, præmis 56).
- 77 For det første fremgår det med hensyn til ordlyden af denne bestemmelse af selve affattelsen heraf, at aftalernes gyldighed reguleres ved national ret, eftersom der ikke er foretaget harmonisering på EU-plan af de generelle kontraktretlige aspekter (jf. i denne retning dom af 3.2.2021, Stichting Waternet, C-922/19, EU:C:2021:91, præmis 42 og 45).
- 78 For det andet fremgår det klart af niende betragtning til direktiv 2005/29 hvad angår den sammenhæng, hvori nævnte bestemmelse indgår, at direktivet finder anvendelse, uden at det berører de nationale kontraktretlige bestemmelser og heller ikke berører sager indklaget af dem, som har lidt skade på grund af urimelig handelspraksis.
- 79 Domstolen har desuden fastslået, at dette direktiv blot fastsætter i artikel 5, stk. 1, at urimelig handelspraksis »forbydes«, og at det således overlader medlemsstaterne en skønsmargen med hensyn til valget af nationale foranstaltninger, der i overensstemmelse med direktivets artikel 11 og 13 er bestemt til at bekæmpe urimelig handelspraksis, på den betingelse, at de er tilstrækkelige og effektive, og at de sanktioner, der i denne anledning fastsættes, er effektive, står i rimeligt forhold til overtrædelsens omfang og har en afskrækkende virkning (dom af 19.9.2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).
- 80 Domstolen har præciseret, at selv om direktivets artikel 11 begrænser sig til at kræve af medlemsstaterne, at de skal påse, at der findes tilstrækkelige og effektive midler til bekæmpelse af urimelig handelspraksis, kan disse midler omfatte et søgsmål til prøvelse af en sådan praksis med det formål at bringe en sådan praksis til ophør (jf. i denne retning dom af 19.9.2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, præmis 42).
- 81 For det tredje er formålet med direktiv 2005/29 at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og dermed sikre, at urimelig handelspraksis bekæmpes på en effektiv måde i overensstemmelse med forbrugernes interesse (jf. i denne retning dom af 16.4.2015, UPC Magyarország, C-388/13, EU:C:2015:225, præmis 32 og 51).

- 82 Det følger af en ordlydsfortolkning samt den systematiske og teleologiske fortolkning af artikel 3, stk. 2, i direktiv 2005/29, at denne bestemmelse ikke er til hinder for, at medlemsstaterne tillægger den forbruger, der har indgået en aftale som følge af en urimelig handelspraksis, ret til at kræve annullation af aftalen, for så vidt som en sådan sanktion er effektiv, står i rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning som omhandlet i direktivets artikel 13.
- 83 Denne fortolkning drages ikke i tvivl af den omstændighed, at der ved direktiv 2019/2161 blev indsat en ny artikel 11a i direktiv 2005/29, hvis stk. 1 bestemmer, at »[f]orbrugere, der lider skade som følge af urimelig handelspraksis, skal have adgang til forholdsmæssige og effektive retsmidler, herunder skadeserstatning og, hvor det er relevant, [...] ophævelse af kontrakten«, mens det præciseres i bestemmelsens stk. 2, at dette »ikke [berører] anvendelsen af andre retsmidler, som er til rådighed for forbrugerne i henhold til [...] national ret«.
- 84 Ud over at fristen for gennemførelse af direktiv 2019/2161 udløb den 28. november 2021, således at denne artikel 11a ikke har betydning for fortolkningen af artikel 3, stk. 2, og artikel 13 i direktiv 2005/29 i nærværende sag, bekræfter indsættelsen af denne artikel i direktiv 2005/29 under alle omstændigheder blot, at medlemsstaterne frit kunne og kan fastsætte andre retsmidler til fordel for forbrugere, der har lidt skade som følge af en urimelig handelspraksis, herunder midler, der foreskriver forbrugers ret til at kræve annullation af en aftale, der er indgået som følge af en sådan praksis.
- 85 I anden række har Domstolen med hensyn til, at sanktionen i form af annullation af aftalen skal være effektiv, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning som omhandlet i direktivets artikel 13, for det første bemærket, at det alene tilkommer de nationale retsinstanser, under hensyntagen til alle de omstændigheder, der karakteriserer den sag, de har fået forelagt, at vurdere, om den sanktionsordning over for erhvervsdrivende, der anvender vildledende handelspraksis, som medlemsstaterne har fastsat i medfør af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 79, er i overensstemmelse med dette direktivs krav og navnlig med proportionalitetsprincippet (jf. i denne retning dom af 16.4.2015, UPC Magyarország, C-388/13, EU:C:2015:225, præmis 58 og 59, og analogt dom af 5.3.2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, præmis 27).
- 86 For det andet har Domstolen med henblik på at vejlede de nævnte retsinstanser i deres vurdering fastslået, at sanktionen med aftalens ugyldighed principielt opfylder kravene efter en tilsvarende bestemmelse som artikel 13 i direktiv 2005/29 om, at sanktionen skal være effektiv, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning (jf. i denne retning dom af 5.3.2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, præmis 25, 26, 29 og 30 og den deri nævnte retspraksis).
- 87 I denne forbindelse skal det ligeledes bemærkes, at Domstolen med hensyn til handelspraksis som led i forbrugers indtræden i *unit linked*-gruppeaftaler som de i hovedsagen omhandlede har fastslået, at selv om direktiv 2002/83 ikke kræver, at det lægges til grund, at ukorrekt opfyldelse af forpligtelsen til at meddele de kontraktlige oplysninger, som foreskrives i direktivets artikel 36, stk. 1, medfører, at en *unit linked*-aftale eller en erklæring om indtrædelse heri er uvirksom eller ugyldig, skal de nationale retsinstanser dog vurdere, om den ukorrekte opfyldelse af denne forpligtelse, henset til den afgørende betydning, som de kontraktlige oplysninger, der er nævnt i nærværende doms præmis 56, har for forbrugers vilje til at indtræde i denne aftale, kan behæfte dennes samtykke til at være bundet af denne aftale med en mangel (jf. i denne retning dom af 24.2.2022, A m.fl. (Unit linked-forsikringsaftaler), C-143/20 og C-213/20, EU:C:2022:118, præmis 125 og 126).

- 88 På denne baggrund ses forbrugers ret til at kræve annullation af en aftale, som er indgået som følge af en urimelig handelspraksis, der består i en affattelse af en *unit linked*-standardgruppeaftale, som ikke sætter denne forbruger i stand til at forstå arten og opbygningen af forsikringsproduktet og de dermed forbundne risici, at være en sanktion, der er effektiv, står i rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning som omhandlet i artikel 13 i direktiv 2005/29, hvilket det under alle omstændigheder tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, henset til samtlige relevante omstændigheder i det foreliggende tilfælde.
- 89 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 2, i direktiv 2005/29, sammenholdt med direktivets artikel 13, skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorved en forbruger, der har indgået en aftale som følge af den erhvervsdrivendes urimelige handelspraksis, tillægges ret til at kræve annullation af denne aftale.

Det fjerde spørgsmål

- 90 Det fjerde spørgsmål er kun fremsat, såfremt det tredje spørgsmål besvares bekræftende. Henset til besvarelsen af det tredje spørgsmål er det derfor uforholdsmæssigt at besvare dette spørgsmål.

Sagsomkostninger

- 91 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (direktivet om urimelig handelspraksis)**

skal fortolkes således, at

et forsikringsselskabs affattelse af livsforsikringsaftaler tilknyttet investeringsfonde, som ikke sætter den forbruger, der indtræder i denne gruppeaftale efter tilbud fra en anden virksomhed, der er forsikringstagende virksomhed, i stand til at forstå arten og opbygningen af det tilbudte forsikringsprodukt og de dermed forbundne risici, kan udgøre en »urimelig handelspraksis« i denne bestemmelses forstand, og at dette forsikringsselskab skal tilregnes ansvaret for denne urimelige handelspraksis.

- 2) Artikel 3, stk. 2, i direktiv 2005/29, sammenholdt med direktivets artikel 13,**

skal fortolkes således, at

denne bestemmelse ikke er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorved en forbruger, der har indgået en aftale som følge af den erhvervsdrivendes urimelige handelspraksis, tillægges ret til at kræve annullation af denne aftale.

Underskrifter